

De Raad voor de rechtspraak
t.a.v. de expertgroep persrichtlijn
Postbus 90613
2514 EM Den Haag

Datum

19 juni 2025

Contactpersoon

J.M.E. Smilde

Onderwerp

Persrichtlijn 2025

Geachte lezer,

Op 1 juni 2025 is de geactualiseerde persrichtlijn in werking getreden. Deze richtlijn geeft, zoals het woord al suggereert, richting aan de manier waarop journalisten verslag kunnen doen van de rechtspraak in het algemeen en rechtszaken in het bijzonder.

In aanloop naar de actualisering van de oude persrichtlijn (2013) heeft de Raad voor de rechtspraak gesproken met een scala aan betrokkenen, rechters en journalisten. De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) is niet gevraagd te participeren in dit overleg dan wel een zienswijze te formuleren. Dat is een gemiste kans. De NVvR vertegenwoordigt rechters en officieren op de werkvloer en kan met andere woorden goed verwoorden wat er bij de achterban leeft, welke ervaringen met de pers reden zijn tot reflectie en hoe de balans tussen de openbaarheid van de rechtspraak aan de ene en het belang van alle betrokken partijen aan de andere kant in evenwicht kan worden gehouden. Hoewel de richtlijn dus al in werking is getreden, heeft de Wetenschappelijke Commissie (WeCo) van de NVvR alsnog enige aandachtspunten geformuleerd. De WeCo hoopt daarmee een bijdrage te leveren aan het behouden van de hierboven al benoemde balans. Openbaarheid van rechtspraak is een groot goed, maar mag niet ten koste gaan van bijvoorbeeld de veiligheid of privacybelangen van procesdeelnemers. Daarom is het goed ervaringen te blijven delen en zo nodig aanpassingen mogelijk te maken.

Accreditatie

Nieuw in de actuele richtlijn is de eis dat journalisten die verslag willen doen van rechtszaken daartoe geaccrediteerd moeten zijn. Alleen zij die een perskaart hebben van de Nederlandse Vereniging van Journalisten, de Internationale Federatie voor Journalisten, een politieperskaart of lid zijn van de Buitenlandse persvereniging komen voor accreditatie in aanmerking.

De WeCo begrijpt dat met deze eis wordt gepoogd de professionaliteit van journalistieke rechtbankverslaggeving te waarborgen. Journalisten die zijn aangesloten bij een van de genoemde organisaties, zijn gebonden aan gedragsnormen die gelden voor de beroepsjournalistiek. Dat de rechtspraak hecht aan kwalitatief goede journalistieke verslaggeving en deze wil faciliteren is volgens de WeCo op zich een lovenswaardig streven. Spijtig is alleen dat met de keuze voor deze vier andere, eveneens professionele journalisten

worden uitgesloten. Zo geeft de Auteursbond een eigen perskaart uit voor freelance journalisten. Door de Auteursbond – een officieel vertegenwoordigend orgaan van schrijvers en journalisten – uit te sluiten van accreditatie, dwingt de rechtspraak professionele journalisten als het ware lid van twee verschillende vakverenigingen te worden.

Bovendien is met de eis van accreditatie niet uitgesloten dat alsnog niet professionele journalisten toegang tot persinformatie krijgen en/of zich in de zittingszaal als (burger)journalist gedragen. Het komt voor dat publiek in de rechtszaal bijvoorbeeld de behandelend officier van justitie of rechter filmt zonder dat daarvoor van tevoren expliciet toestemming is verleend.

Volgens de WeCo verdient het aanbeveling nog eens kritisch naar de accreditatienormen te kijken om andere, eveneens professionele journalisten niet onnodig en bij voorbaat uit te sluiten en tevens ongewenste film- of audioregistraties door niet-professionele verslaggevers te voorkomen.

Open normen

In de richtlijn zijn vooral open normen geformuleerd. Uitgangspunt is bijvoorbeeld dat de geaccrediteerde pers geluids- en filmopnamen mag maken, tekstberichten mag sturen en foto's en tekeningen mag maken. De rechter kan wel van dit uitgangspunt afwijken, bijvoorbeeld als de goede rechtsbedeling in het geding is of de privacy van procesdeelnemers niet voldoende is gewaarborgd. De rechter moet motiveren als hij afwijkt van de norm. Dergelijke open normen – 'de rechter kan' / 'in beginsel' – leveren in de praktijk vaak discussie op. De WeCo verwacht dat ook in dit geval klachten zijn te voorzien. Het is aan te bevelen deze klachten goed te boekstaven, opdat eventuele patronen zichtbaar worden en zo nodig aanpassingen kunnen worden geformuleerd.

Ook adviseert de WeCo om te registreren welke afspraken besturen van de diverse gerechten maken met de afdelingen communicatie, op welke manier deze afspraken in de praktijk vormkrijgen en welke verschillen daarin eventueel zijn aan te wijzen. Op deze manier kunnen uiteindelijk de beste praktijken met elkaar worden gedeeld (zie ook eenheid in beleid).

Livestreams

De persrichtlijn is relatief summier over het rechtsreeks uitzenden van zaken (livestreamen). De rechter *kan* beslissen dat de pers een zitting rechtstreeks mag uitzenden. Het gerecht *kan* ook besluiten om zelf een zitting te livestreamen. Wat de overwegingen zijn om dit wel of niet te doen en welke handvatten een rechter heeft om al dan niet in te stemmen met een livestream blijft vooralsnog onduidelijk. Hoe het zit met afspraken met bijvoorbeeld het Openbaar Ministerie of de advocatuur over livestreams is evenmin helder. De WeCo raadt ook op dit punt aan de werking van de persrichtlijn in de praktijk nauwlettend in de gaten te houden, opdat goede ervaringen gedeeld kunnen worden en negatieve effecten tegengegaan kunnen worden.

Eenheid in beleid

Rechtbankverslaggevers beklagen zich over de summiere informatie die zij voorafgaand aan de zitting krijgen.¹ Ook blijken er veel verschillen tussen de gerechten te bestaan over de manier waarop zij informatie aanleveren of beschikbaar stellen.² Het streven naar een meer eenduidig persbeleid van alle gerechten kan de WeCo alleen maar toejuichen. Wel raadt de

¹ Zie bijvoorbeeld [Opinie: De rechtspraak holt zelf de rechtstaat uit](#)

² Zie hiervoor onder andere het hoofdstuk over Openbaarheid in: *Het Spiegelpaleis, reflecties op de rechtspleging* (2023)

WeCo ook op dit punt aan de praktische uitwerking van de persrichtlijn goed te monitoren. In de jaarlijkse ontmoeting tussen rechtspraak en journalistiek kan dan worden besproken wat er wederzijds nodig is om tot een goede uitoefening van beider professionele verantwoordelijkheid te komen.

De echo van het internet

Enkele leden van de NVvR hebben hun zorg geuit om het in de persrichtlijn geformuleerde uitgangspunt dat audio- en geluidsopnamen mogen worden gemaakt (ja, tenzij). Een van de overwegingen daarbij was het feit dat beeld- en geluidsmateriaal gebruikt kan worden voor uitzendingen, documentaires en podcasts die vervolgens, gedeeld op internet en/of streamingsdiensten, eindelijk toegankelijk blijven. Waar voorheen de spreekwoordelijke vis in de krant van gisteren werd verpakt – *yesterdays papers telling yesterdays news* – blijft het geheugen van het world wide web kraakhelder. Dat kan vergaande gevolgen hebben voor de professionele deelnemers aan het (straf)proces, zoals rechters, griffiers en officieren van justitie, maar ook belemmerend werken voor het herstel van slachtoffers die blijvend geconfronteerd kunnen worden met hun (openbaar gemaakte) verdriet. Ook de resocialisatie van daders kan in de knel komen door een schier eindeloze herhaling van in het verleden begane feiten. De WeCo hecht eraan dat in de evaluatie van de persrichtlijn aan dit aspect uitgebreid aandacht wordt besteed.

Wetgevend kader

Aan het slot van de persrichtlijn 2025 zijn wetsartikelen genoemd die raken aan de openbaarheid van rechtspraak en de wijze waarop verschillende belangen in evenwicht gehouden moeten worden. De WeCo mist bij de opsomming van deze wettelijke regelgeving het internationale perspectief. Hoe bijvoorbeeld artikel 121 Grondwet (terechtzittingen vinden in principe in het openbaar plaats) en de artikelen 6 en 10 van het EVRM (recht op een eerlijk proces, recht op vrijheid van meningsuiting/persvrijheid) zich tot elkaar verhouden is niet duidelijk. Het verdient aanbeveling om nader onderzoek te doen naar de manier hoe deze (en mogelijk andere) wetsbepalingen zich tot elkaar verhouden. Daarnaast zou het goed zijn verder studie te doen naar de ervaringen in andere Europese landen en de manier waarop zij met de hierboven geschetste zoektocht naar evenwicht omgaan.

Werkdruk

Omdat in de persrichtlijn zoveel open normen zijn geformuleerd, is het steeds opnieuw aan de rechter om in het concrete geval alle belangen te wegen (openbaarheid, veiligheid procesdeelnemers, belangen van slachtoffers, recht op een eerlijk proces et cetera) en zo nodig gemotiveerd af te wijken van de richtlijn. Of, zoals in de richtlijn staat: 'Het is aan de rechter om, van geval tot geval, te bepalen of en in hoeverre zwaarwegende omstandigheden dwingen tot beperkingen van de openbaarheid.'

Deze opdracht vergroot de toch al onaanvaardbaar grote werkdruk van de rechter. De WeCo raadt de gerechtsbesturen en de Raad aan rekening te houden met deze extra belasting en zorg te dragen voor adequate ondersteuning door, bijvoorbeeld, de afdeling communicatie.

Conclusie

Het WeCo betreurt dat de NVvR niet in een eerder stadium is geraadpleegd bij de totstandkoming van de persrichtlijn 2025. De WeCo verwacht dat de persrichtlijn in de praktijk regelmatig onderwerp van discussie wordt. Dat er een expertgroep in het leven is geroepen om klachten te boekstaven en zo nodig antwoord te geven op praktische vragen

die bij de rechtspraak leven, is toe te juichen. Wel dringt de WeCo er bij de expertgroep op aan klachten serieus te nemen, en blijvend onderzoek te doen naar wat in de praktijk het beste werkt. Openbaarheid van rechtspraak is een te kostbaar goed om onnodig te beknotten. Die openbaarheid mag echter niet ten koste gaan van bestaande belangen van slachtoffers, verdachten en daders en van professionele procesdeelnemers.

De Wetenschappelijke Commissie,

mr.dr. G.K. Schoep
voorzitter